

СПОВІДЬ МАНДРОВАНОВОГО ДЯКА: АРТЕМ ЧАПАЙ. “В ПОШУКАХ УКРАЇНИ”

Правду кажучи, українська книжка про мандрівки до останнього часу була великим дефіцитом. Точніше, її зовсім не було, хоча традиція мандрованої й паломницької літератури в Україні дуже давня.

Розповіді про мандри-подорожі в останні десятиріччя якось зразу перемістилися до Інтернету, оминувши традиційне книговидання. Ну, можна ще погортати глянцеві журнали на відповідну тематику, і стає зрозуміло, що люди подорожують досить активно, майже не обмежуючи себе в засобах. Тому особливо приємно, що видавці нарешті звернули увагу на такий жанр, як мандрівний репортаж.

До речі, про засоби чи то пак гроші і їх саме в Артема Чапая (творчий псевдонім Антона Водяного) від самого початку було небагато, правду кажучи – зовсім обмаль. Малобюджетна подорож – саме те, що полюбляє молодь у студентські роки, але наш автор – не студент. Подорож мотоциклом – улюблене заняття байкерів, але автор і близько не стоїть поруч із цією субкультурою. Професійний мандрівник? Теж ніби ні – від тексту виникає враження, що Чапай уперше в житті вийшов за батьківський поріг. То хто ж він такий?

Усе не так просто. Автор неодноразово згадує свої бувальці в Північній та Латинській Америці, Угорщині, мандрівки Кримом і Закарпаттям. Вільно володіє кількома мовами. Як бачимо, досвід “вештання світом” у Чапая є, і чималий. Але чи не єдиний наслідок такого досвіду – відсутність страху перед мандрами, легкість, з якою автор іде на контакт із людьми. Це, власне, головне в будь-якій подорожі – спілкування з людьми, заради цього й задумується мандрівка.

Трохи насторожує назва книжки “В пошуках України”. Чапай зізнається, що “зідрав” її в Стейнбека, але не полишає відчуття, що українці настільки загублені в часі і просторі, що змушені шукати самих себе, і назва тут – на своєму місці.

А от із мотоциклом Чапай знайомий далеко менше, ніж із навколишнім світом, і спілкування із залізним конем дається йому значно важче, ніж із людьми. Тому певна (і дуже відчутна!) нервозність на початку розповіді, очевидно, викликана можливими проблемами з боку “матчасті”. Проблеми виникли ще на самому початку, та ще й які! Дощ ллє, бензин поганий, колеса лопаються, вогонь на привалі не хоче горіти... А по дорогах, виявляється, ще й машини їздять... Халепа! Проте гомеричний регіт лунає дедалі рідше, Чапаєві поступово вдається зацікавити читача своїми роздумами “за життя”.

Сюжет у такого роду виданнях відсутній як явище – натомість маємо щоденниковий виклад матеріалу, із датуванням чи без – не має значення. Автор не застосовує датування й навіть уводить до тексту власні спогади з минулих подорожей, пожвавлюючи розповідь.

Книжці властивий сухий репортажний стиль (колишній журналіст писав!), але навіть крізь нього прориваються панічні емоційні нотки, що примушують читача сміятися (не з чужих проблем, боронь боже, а з того, як наш герой на рівному місці знаходить негаразди на свою п'яту точку).

Поруч із негараздами є ще шлях, люди на ньому й поза ним і, власне, питання, яке автор ставить перед усіма, хто переходить йому дорогу: “Що для вас є Україна?”. Можливо, запитання не надто коректне, більш риторичне чи філософське, тому відповіді Чапай отримує дуже різні – добрі та злі, збайдужілі й пафосні, із гумором і роздратовані.

Західна Україна – рідний дім для автора та його дружини Ромашки, тому їздити тут психологічно неважко. Настрій псують лише дороги й погода. Ну, зовсім трохи – міліціонери. До речі, про міліцію, яку зараз годиться страшенно ляяти. Артем Чапай чесно зізнається, що з-поміж десятків і сотень працівників ДАІ, які зупиняли його на дорозі, лише мізерна кількість хотіли щось “на лапу”. У книжці трохи написано лише про одного такого діяча, досвід спілкування з яким був для автора неприємним. Решта служителів смугастої палиці просто виконували свою роботу – деякі занадто прискіпливо, деякі добродушно, але більш-менш чесно й відповідально. Один із сотні навіть погодився сфотографуватися “для історії”. Очевидно, наляканий розповідями попередників Чапай наперед очікував із боку працівників міліції чогось неприємного, тому образи даїшників, враження, отримані від спілкування з ними, – найцікавіші у книжці.

Тепло автор пише про друзів – старих і нових, знайдених в Інтернеті (одна з небагатьох прикмет сучасного світу), через ЖЖ, що протягом усього шляху були поруч із ним, підтримували, як і чим могли. Чимало випадкових знайомих допомагали мандрівникові безкорисливо й від усієї душі, а от за всю подорож не образив ніхто. Перед нами ціла галерея образів простих людей, з якими автора зіштовхнуло життя й дорога. Прості українці зайняті простими й вічними справами – живуть, працюють, творять, виховують дітей. Авторіві приємні ці люди, приємне спілкування з ними – на Заході чи Сході, на Поліссі чи у Криму.

Хоч як це дивно для журналіста-новинаря, Артемові Чапаю непогано вдаються пейзажні описи. Він милується лісами й болотами Полісся; йому не чужі пагорби й видолінки Поділля; він захоплений степами Донбасу і Приазов'я, лісами Буковини й родючою Південною Бессарабією. Боляче мандрівникові дивитися лише на руїну, що утворилася на місці колись багатих і потужних підприємств та сільських господарств.

Єдине, що стовідсотково викликає неприємні емоції в автора, а відтак і в читача, – сучасна українська влада, яка не робить нічого для людей, грабує країну й наживається на чужій праці. Цю думку поділяють усі без винятку (!!!), із ким мандрівника зіштовхує доля. Читати про владу в Артема Чапая просто неприємно – ніби про ворожу армію, що тишком-нишком захопила Україну...

Нарешті, друге й останнє питання, яке ставить мандрівник усім зустрічним, – про що вони мріють? Виявляється, мрії в народі дуже скромні й хочуть люди зовсім небагато – щасливого і спокійного життя для себе і своїх дітей. Звичайно, тут можливі варіанти: дитячі мрії відрізняються від мрій дорослих людей, проте ці наївні і простодушні бажання викликають у автора відверту симпатію до людей, що їх висловлюють.

Загалом завдання, що ставив собі автор книжки на початку, можна вважати виконаним. Чапай проїхав мотоциклом через усю Україну, відвідав Захід, Схід, Північ і Південь, зустрів по дорозі сотні людей, привіз додому цілу хмару думок і море фотографій. Читається книжка цікаво й легко, незважаючи на поодинокі ляпи на зразок “одруженої дівчини”. Щоправда, ілюстрації для книжки можна було б вибрати кращі, але й ті, що є, цілком дають уявлення про мандрівку. І, що найцінніше, із книжки дізнаємося трохи більше не про далекі краї, а про самих себе. А мотоцикл – усього лише засіб, не більше. На його місці міг би бути автомобіль, кінь чи віслик, хоча любов Чапая до мотоциклів – не порожні слова. І до чого вона приведе – покаже час...

Отримано 5 жовтня 2011 р.

м. Київ

